

HRVATSKO SLOVO
TIJEDNIK ZA KULTURU

DRUGI SVJETSKI FESTIVAL HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI (2020.)

uz visoko pokroviteljstvo
predsjednika Sabora Republike Hrvatske Gordana Jandrokovića
i gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića

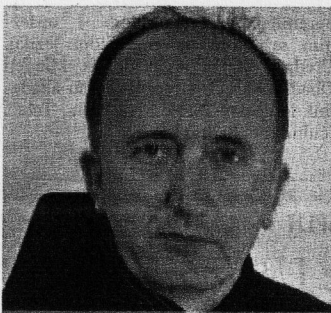
SNAGA BUDUĆNOSTI (5)

fra Miljenko STOJIC, Mostar, BiH

Svjetski festival hrvatske književnosti održao se od 15. do 17. studenoga 2020. u posebnim okolnostima i s alternativnim programom, u dvorani Hrvatskoga slova u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Dana 16. studenog upriličen je razgovor o potrebi osnivanja *Hrvatskog kulturnog instituta Marulić* a izlagali su dr. sc. Milan Bošnjak, iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, te Stjepan Šešelj, glavni urednik Hrvatskoga slova, uz prijedlog da to bude *Institut za proučavanje hrvatske književnosti stvarane izvan RH i njezino ubaštinitje u hrvatsku književnost i kulturu*. U programu Festivala predstavljena je knjiga Antuna Bonifačića – *Vječna Hrvatska* (ur. Slobodan Prosperov Novak), te održan *Recital hrvatske književnosti hrvatskih emigrantskih književnika posvećen žrtvi Vukovara i Škabrnje* (izveli studenti glume Sveučilišta Libertas iz Zagreba, mentor doc. art. Žarko Potočnjak).

Izlaganja smo počeli objavljivati u prošlim brojevima *Hrvatskoga slova*, a ovdje donosimo prilog književnika fra Miljenka Stojića

Trenutna država BiH ima tri konstitutivna naroda, a dva entiteta. Tako je određeno 14. prosinca 1995. u Daytonu. Ne ulazeći u čisto politička pitanja, zapitati nam se mogu li u takvoj državi biti 3 identiteta: hrvatski, srpski i bošnjački? Povijest nam kaže da su nastajali tim redom i sada su tu gdje jesu. Identitet, pak, zasigurno čini obrazovanje, kultura, duhovnost... Hrvatsko biće u BiH ima ih i zbog toga ima svoj identitet, bez obzira na to što mu političke prilike još nisu nimalo naklone, odnosno što mu ne daju ono što čak i manjine imaju po Europi.

Uzmemo li, s druge strane, za istinito da je jezik pogled na svijet, onda vidimo koliko je njegova važnost u oblikovanju hrvatskog identiteta u BiH. U vrijeme obje Jugoslavije, koje su pogodovale velikosrpskoj hamisli u službi nekih inozemnih geopolitičkih igara, taj se jezik gurao u jedan zajednički zvan srpsko-hrvatski. Domovinski rat donio je, barem u početku, slobodu hrvatskom jeziku. Konačno se moglo reći da rabimo i da želimo rabiti hrvatski standardni jezik, isti s obje

strane granice. Određenima to nije odgovaralo te su pokušavali progurati opet neki zajednički jezik, ali sada poglavito u F BiH, Republika Srpska je i u pitanju jezika u tim njihovim glavama nastavila trajati kao posebna država. Pa su tako od tekstova pravili, i još to neki čine, nakazu htijući dokazati da se hrvatski i bošnjački jezik razlikuju tek u nekim pojedinim riječima. Zbog toga su ih pisali zajedno, razdvojene samo kosom crtom: januar/siječanj, oblast/područje, dozvola/dopuštenje... Pritom redovno je prvi išao bošnjački naziv pa tek onda hrvatski. Nesretni Haaški sud pošao je i korak dalje. Od sva tri jezika skovao je novi, tzv. BHS jezik. I neka se snade tko se snaci može. Onda 2017. dođe i Deklaracija o zajedničkom jeziku Hrvata, Srba, Bošnjaka i Crnogoraca. Neki iz hrvatske zajednice, iako im je jezik bitan za njihov rad, čak je i potpisao. Trenutno očekujemo nove udare.

Zajednički pogled na svijet, izražen kroz jezik, Hrvate u BiH vodio je i kroz bitke za opstojnost. Odupirali su se u vrijeme Turaka, odupirali su se u Prvoj Jugoslaviji, u Drugom svjetskom ratu i poraču, u Drugoj Jugoslaviji, u Domovinskom ratu. Kao i braću im i sestre s druge strane granice, pogotovo ih je pozobao Drugi svjetski rat i porače. Po trenutnim spoznajama svaki 10. Hrvat u BiH zaglavio je pod jugokomunističkom čizmom. Dolazi to do izražaja ne samo kroz radove povjesničara, nego i kroz traganja za istinom i posmrtnim ostatcima pobijenih, pogotovo sada kroz pothvat Groblje mira na Bilima.

Ali kroz sve te nevolje oblikovao se hrvatski identitet. Obrazovanje, kultura

i duhovnost postali su njegovi svjetionici prema budućnosti. Onaj tko to nije shvatio nastavio je glavinjati bespućima bratstva i jedinstva kako su ga navijestali propali jugokomunisti. Nema veze što se to sada naziva drukčije, ishod je isti.

Hercegovačka franjevačka provincija žalost je u Drugom svjetskom ratu i poraču izgubila 66 svojih članova. Među njima bili su i profesori Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu i profesori Franjevačke bogoslovije u Mostaru. Predstavljali su intelektualnu kremu ne samo u svojoj provinciji, nego i u čitavom hrvatskom društvu s obje strane granice. Spomenimo samo da je Franjevačka klasična gimnazija pred sam rat zapošljavala 20 profesora franjevac, od kojih je 15 njih imalo doktorate u svojim strukama. Zar je potreban ikakav komentar?

Među ubijenima bio je i dr. fra Radoslav Glavaš. U svoje doba, ili 10-ak godina pred smrt, spadao je u najpoznatije hrvatske književne kritičare. Ta istina o njemu probijala se čak i u jugokomunističko vrijeme. Ostao je svijetao spomen čovjeka koji se za svoj hrvatski narod borio bez pridržaja.

Želeći njegovati spomen na sve njih Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača, na čelu s fra Miljenkom Stojićem, pokrenula je 2012. »Natječaj« na temu pobijeni hercegovački franjevci. Kasnije joj se u tome pridružilo i Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne (DHK HB). Bez obzira na vrstu rada (književnost, glazba, likovna kultura, povijest, računalstvo, umjetnička fotografija, video) on treba nositi pečat hrvatskog identiteta. Otvoren je za sve uzraste: djeca, mladež i odrasli.

U svemu su sudjelovala i već poznata imena. Ne ćemo sada posebno o njima, mogu se pronaći na stranicama portala pobijeni.info. Treba samo napomenuti da je sve ovo i te kako nazočno u njihovim kasnijim radovima.

Vicepostulaturi se sličnom tematikom u posljednje vrijeme pridružila i udruga Središte za istraživanje posljedica totalitarizama u BiH iz Mostara, na čelu s Anitom Martinac. U povodu obilježavanja 23. kolovoza kao Europskog dana sjećanja na žrtve totalitarizama: nacionalsocijalizma, fašizma i komunizma, na obalama Neretve počela im se odavati dužna počast. Ima, naime, jedna pećina gdje su jugokomunisti sve do 1946. likvidirali ratne uhićenike i civile, sve one za koje su držali da su im protivnici. U sklopu svega pokrenut je i književni natječaj pod nazivom »Istinom do pomirdbe«. Okupio je do sada značajna i poznata imena, a tim putem i dalje nastavlja. Rad udruge najlakše se može pratiti preko portala hsk.hr ili grobljemira.info.

U spominjanju književnih manifestacija ne bi se smjelo preskočiti ni »Susrete pod hrastom« na Čerinu koje od 2005. priređuje Matica hrvatska iz Čitluka, uz suradnju DHK HB i Župnog ureda Čerin. Sve je pokrenuto u čast fra Janka Bubala koji je na Čerinu proveo preko 30 godina te tu napisao svoja književna djela. Još od srednjoškolskih dana bavio se pisanjem, ali jednoga dana, 1936., iz nekog razloga sve je zapalio. Dolaskom na vlast jugokomunisti, koji su ga uhićivali i nekoliko puta izvodili na strijeljanje, nije mu nikako padalo na pamet nastaviti s pisanjem. Tek sedamdesetih godina prošloga st. ponovno se latio pera i postao priznati

PBZ

Središnji državni ured
za Hrvate izvan
Republike Hrvatske

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture

VRUJAK

PROVIC

Grafika
MARKULIN

TVR TORNICI TURBINA d.o.o.
Stanka Vraza 53, Karlovac

hrvatskim piscem. Nije mogao zaobići u svojim djelima ni temu Drugoga svjetskog rata i poraća. Primjereno tomu dobu bila je pozorno utkana u njegova djela, ali onaj tko je htio razumjeti mogao je. Na spomenutoj književnoj manifestaciji i to je jedan od putova koje slijede učenici u svojim radovima na prigodnom natječaju, kao i suvremeni hrvatski pjesnici u svome nastupu.

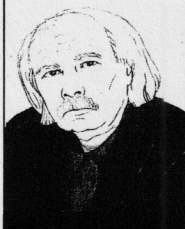
Prošlost, takva kakva je bila, očito i dalje žulja hrvatski narod u BiH. Nije ni čudo. Još su ta pitanja neriješena, s obje strane granice. Međutim, ni sadašnjost hrvatskom narodu u BiH nije baš sjajna. Imaju svoj identitet, ali nemaju svoj entitet, unatoč tomu što su najzaslužniji za obranu BiH. Dok su se neki premišljali je li to njihov rat, oni su u njega ušli i zapriječili da BiH šaptom padne. Sada su za »nagradu«, zajedno s Bošnjacima stjerani u jedan entitet, a drugi je dan Srbima, u obliku polovine države. Budući da Hrvata nema više od Bošnjaka, oni im u posljednje vrijeme cinično biraju političkog predstavnika u predsjedništvu države, a najavljuju da će početi tako činiti i na drugim razinama. Mediji su opet posebna priča. Bošnjaci su se pozvali na vitalni nacionalni interes kako bi onemogućili hrvatski kanal unutar Javnog RTV sustava. U tome im je i te kako pomogao Visoki predstavnik Wolfgang Petritsch koji je svojim odlukama iz 2001. i 2002. Hrvatima kao konstitutivnom narodu onemogućio osnovno ljudsko pravo da se informira i kroz medijski servis predstavi svoje nacionalne, kulturne i vjerske vrijednosti.

DHK HB trsi se kolikogod je moguće čuvati hrvatski jezik u Hercegovini, BiH. Bilo je dobro počelo u Neumu 1993. Ali društvena gibanja su išla u drugom smjeru. Nije više na proračunu, mora se snalaziti za svaku kunu ili marku. Svodi ga se tako na običnu udrugu, jednu od nekoliko desetaka tisuća u državi. A ono bi trebalo biti u jedna od središnjih nacionalnih ustanova hrvatskog naroda u Hercegovini, BiH. Nije to samo pitanje hrvatskog društva s jedne strane granice nego s obje, valjda će se to jednom shvatiti.

Pitati nam je se kakva je budućnost hrvatskog naroda i hrvatskog jezika u Hercegovini, BiH? Odgovor je jednostavan: bit će onakva kakvi mi budemo. Ne smijemo dopustiti da nas prevare kao što trenutno varaju određene slojeve hrvatskog društva s obje strane granice. Zakulisna središta moći najprije su nakon Domovinskog rata pomoću starih korumpiranih kadrova te uz prisilu drugih pokupovala što im se svidjelo. Nakon toga potrudili su se da nitko ne ometa cvjetanje korupcije kako bi mogli dovršiti svoju kupnju te da bi školovane i sposobne zaposlili kod sebe budući da im se nije dalo radati i odgajati djecu. Velike promjene su, dakle, u tijeku. Ne možemo i ne smijemo biti unitaristi koji se zanose nekom »Bosnom«. Samo ako budemo svjesni sebe, svoga jezika, svoje kulture i povijesti uspjeh ćemo ostati na ovim prelijepim prostorima s obje strane granice. Naši su znojili liti krv za njih, mi možemo barem znojiti! **laP**

Gdje su branitelji?

Nakon gotovo trideset godina od početka stvaranja hrvatske države, često se znamo pitati: a gdje su danas oni koji su uistinu bili prvi kad je trebalo? Može govoriti što tko hoće, ali dobrim dijelom prekrili

DA SE NE
ZABORAVI

Piše: Mladen Pavković

Što se to događa s hrvatskim braniteljima iz 1991.? Naime, ta je godina, uz 1990., bila najvažnija u svetom hrvatskom obrambenom Domovinskom ratu. Oni koji su se te godine uključili u stvaranje hrvatske države, poglavito dragovoljci, nisu kalkulirali, krenuli su srcem i nisu marili hoće li ne će stradati, dok za one koji su se uključili kasnijih godina to se ipak ne može reći (svaka čast iznimkama), što drugim riječima znači da ono što je partizanima bila 1941. to je nama bila 1991., s time što su se prvi borili za Jugoslaviju, odnosno Hrvatsku unutar te tvorevine, a drugi isključivo za Hrvatsku – slobodu, samostalnu i demokratsku. To je golem razlika.

Nu, nakon gotovo 30 godina od početka stvaranja hrvatske države, često se znamo pitati: a gdje su danas oni koji su uistinu bili prvi kad je trebalo? Može govoriti što tko hoće, ali dobrim dijelom prekrili su ih šaš i trava. Još su malobrojni ostali (nepotkupljivi) u »prvim borbenim redovima«.

Ako se i spominju, spominju se samo kao puste brojke. Istina, iz tog vremena jedino se govori i piše (pretežno kad su obitelji poginulih. Hrvatska je kao malo koja država u svijetu, to treba posebno istaknuti, pošteno zbrinula sve te ljude, odnosno obitelji poginulih.

Ali, da ne bude zabune oni ratni vojnici invalidi koji imaju manje od 20 posto ranjavanja, oni koje ni metak nije okrznuo, koji su stradali pa ozdravili, te oni koji do sredine siječnja 1992. nisu skupili 100 dana ratovanja dobili su malo ili ništa, a takvih je najviše.

Pa, tko to onda priča priče o povlasticama hrvatskih branitelja?

Pričaju (uglavnom) oni kojih nigdje nije bilo 1991.! Oni neprestano okreću vodu na svoj mlin. Umjesto da govore i pišu gdje su bili i što su radili 1991., oni nama postavljaju pitanje, a gdje si ti bio i što si radio u vrijeme komunizma?

I na taj način umjesto da se mi bavimo njima, oni se bave nama!

Osobito su zanimljivi oni koji u nemogućnosti da pokažu i dokažu gdje su bili te najznačajnije godine u Hrvata, svako malo se raspišu ili objavljuju »znanstvene« radove i knjige o Zrinskom i Frankopan, Seljačkoj buni, ili pak pišu (prepisuju) knjige zapisnika s gradskih i inih poglavarstva iz 15. ili 16. stoljeća. Za te svoje »naučne« radove odlično su i plaćeni, a zbog svog tako opširnog znanja koje seže i do petsto godina unatrag vrlo lako postaju i akademici ili profesori na fakultetima (svaka čast iznimkama).

Nu, kako takve uglavnom ne zanima gdje je tko bio i što je radio 1991., nas i te kako zanima. U toj priči zanimljivi su bivši partizani. Riječ je o ljudima kojih svake godine ima sve više! Oni »ne priznaju« Domovinski rat, a još manje prvog hrvatskog predsjednika, branitelje i stradalnike. Za njih još uvijek postoji Jugoslavija, a Josipa Broza uzdižu kao da je još živ. Čak se od njih može čuti: Mi smo stvorili Hrvatsku! KA, ako jesu, gdje su bili 1991.?

Najgore je od svega što su bivše partizane, KOS-ovce, udbaše i slične danas dobrano »zamijenili« njihovi sinovi i kćeri, od pravosuđa, politike, prosvjete do športa.

Nema gdje ih nema.

Njima su najomiljenije teme ustaški logori poput Jasenovca, dok za one srpsko-četničke iz Domovinskoga rata nikada nisu čuli! Također ih ne zanima ni Vukovar ni Škabrnja. Samo »Šesta lička«!

Većinu medija su također preuzeli oni koje »ne smiješ« pitati - gdje su bili 1991.? Odmah te proglase desničarem ili nacionalistom.

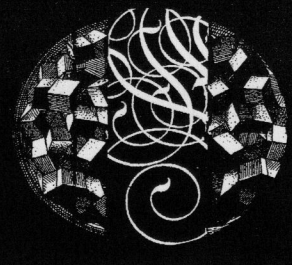
Da nisu osvanuli pojedini portali, uz nekoliko novina među kojima je i Hrvatsko slovo, za Domovinski rat se ne bi ni znalo, odnosno znalo bi se, ali kao za »rat hrvatskih zločinaca«!

Nekada su zatvarali i tukli zbog hrvatstva, a danas su na djelu za te i takve neke »finije« i »bolje« metode. Ali, kako bilo da bilo hrvatske se branitelje (ako o njima ne pišu »oni iz 91.«) uglavnom negativizira, pa čak im se i sudi i osuđuje i po tzv. zapovjednoj odgovornosti (ima li toga u SAD ili Izraelu?) ili po onom »naći ćemo i za vas nešto«. (Kako su se samo neki izživljavali na Gotovini, Markaču, Kordiću, Brodarcu, Tomislavu Merčepu...).

O velikom udjelu Hrvata u Domovinskom ratu koji žive u inozemstvu danas se gotovo nažalost ne govori i ne piše. I njih je u tom pogledu neopravdano »odnijela« voda ispod mosta.

Žalostno je i jedno što je malo hrvatskih branitelja i u vrhu državne politike. Još ni jedan branitelj nije bio predsjednik nijedne visoke institucije od Vlade do Sabora, a kamoli Republike. Koliko ih ima među veleposlanicima? **laP**

DOMOVINSKI STIHOPIS

RAJMUND KUPAREO

PLAČ HRVATSKOG JEREMIJE

Duša je naroda mojega razapeta,
Gospodine,
Krvnici smijehom njezin nadvikuju krik;
Umire zemlja moja već dvije godine,
Bolovi su njezin izmijenili lik.

A bila je priprosta ko stado na
proplancima,
zadovoljno s malo trave i s vodom potoka,
Igrala je kola, bosa u opancima,
Na čistini šuma i obalama otoka.

Na raskršću svaku križu je svetom
spomenik stvorila,
Na njegovim je rukama vješača cvijeće i
udbinu;
Pred Majkom je Božjom u kući uljenica
gorila,
Da se sreća svrati, a bolovi minu.

A mladost je njena lijepa i nasmijana,
U zanosu srca ognjišta stvarala.
More njezino igralo pod pritiskom
Tvoje ga dlana,
Beskrajna se polja, s teretom žita, uz rijeke
odmarala.

Domovi su naši danas razvalina,
Premda još mnogi imaju krovove:
Ubili su oca, kćer i sina,
zatrpali ih kletvom u neznane robove.

Križevi Tvoji poruge na raskršćima
podnose;
Slomiše im ruke, pa im se sotonski smiju.
Lumini više ne gore, jer nam masline
odnose,
Još dok na stablima zriju.

Djecu našu robovima stvaraju,
Majke im nad srcima strepe.
Dokinuše pjesmu, a strance varaju,
Da smo sretni, jer plešemo po divljem
ritmu stepe.

Duša je naroda mojega razapeta već dvije
godine.

Kako dugo, Gospodine?
Kako dugo, Gospodine?

Veliki Petak, 1947.